

соціальному розвитку.

„...Учень буде активним, якщо його не лякає атмосфера заняття, що складається з різних аспектів його власної діяльності й діяльності вчителя. Учень активний, якщо на занятті відсутня критика його особистості з боку вчителя або однокласників, а зауваження мають конструктивний характер і стосуються насамперед результатів його діяльності. Він відчуває себе в безпеці, якщо будь-який його внесок в навчальний процес цінується. Тільки за відсутності страху перед тим новим, що пропонує педагог, учень дозволить собі експериментувати, визначаючи свою роль у спільній роботі, обираючи і формуючи свою позицію, свою точку зору, „конструюючи“ свої знання. Тільки сприятлива психологічна атмосфера поступово дозволить учням адаптуватися до нової для них ситуації, створеної застосуванням інтерактивних технологій...”

Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що система інтерактивних занять має певні переваги, але діти з особливими потребами вимагають особливого підходу до викладення матеріалу і терплячого відношення до кожної дитини.

Отже, зважаючи на сказане, робимо висновок, що групова робота у навчальній діяльності спеціальної школи має посісти належне місце, так як вона надає можливості для стимулювання зацікавленості учнів із особливими освітніми потребами, їхньої співпраці, а також може значно заощадити час та покращити навчальні досягнення окремих учнів. При цьому слід пам'ятати, що, якщо групова діяльність вийде з під контроль вчителя, то вона вимагатиме зайвих витрат часу, призведе до конфліктів, або дозволить деяким учням працювати неповною мірою.

Література

1. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / Під ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2003. – 255с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. – К.: ЦНЛ, 2003. – 314с.

УРОКИ СЕРЕД ПРИРОДИ ЯК ФОРМА ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Гуріненко Н.О., Кожевнікова Т.Є. (м. Полтава, Україна)

Активне втручання людини в природу, видозмінення її, підкорення своїм інтересам потребує виховання високоосвіченої, активної і творчої особистості. Значна роль у цьому належить загальноосвітній школі, зокрема природничим дисциплінам, вивчення яких починається ще у початковій школі. Вирішення завдань, що стоять перед сучасною українською школою, потребує подальшого вдосконалення не лише змісту та методів навчання, але й організації навчальної діяльності школярів.

Ефективність засвоєння знань учнями значною мірою залежить від форм організації навчальної роботи, які регламентують спільну діяльність учителя та учнів, визначають співвідношення різноманітних видів навчально – пізнавальної діяльності.

Одним із найважливіших шляхів вдосконалення процесу навчання є використання активної моделі навчання, які б сприяли більш глибокому вивченню змісту та формуванню творчої, мислячої, всебічно розвиненої особистості.

У арсеналі вчителів є багато методичних можливостей (форми навчальних занять, методи та засоби їх проведення), що активізують пізнавальну і дослідницьку діяльність учнів у природничій освіті. Провідну роль в екологічному, природоохоронному вихованні школярів повинні зайняти уроки серед природи, як невід'ємна частина навчального процесу, що проводиться поза межами школи.

Багаторічний досвід навчально-виховної роботи вчителів біології міста Полтави, переконує, що природа не тільки об'єкт пізнання, сфера активної діяльності школярів, це частинка їх буття, фізичного загартування, взаємовідносин, всього ладу їх життя. Природа – величезної ваги виховний фактор, що накладає свій відбиток на весь характер педагогічного процесу. Оточуючий світ, в якому дитина пізнає навколишню дійсність і саму себе, полегшує виховну роботу і ускладнює водночас, бо робить її багатшою, багатосторонньою. Отже, організація навчально-виховного процесу у загальноосвітній школі вимагає удосконалення – впровадження уроків серед природи різного типу, що є своєрідною формою позашкільного навчання.

У ході таких уроків підвищується і активізується навчально-пізнавальна діяльність учнів, їхня експериментальна і дослідницька робота, відбувається безпосередня взаємодія школярів із навколишнім середовищем, і як наслідок – не лише усвідомлення результатів втручання людини у систему природи, а й загартовування, вдосконалення фізичного розвитку.

Світ природи є невичерпним джерелом знань. Роль природи в навчальній роботі школярів визначається насамперед їх активною діяльністю. Розглядаючи уроки серед природи як дидактичну категорію, слід насамперед зазначити, що вони суттєво відрізняються від інших форм навчальних занять специфікою організації пізнавальної діяльності учнів. Під час таких уроків учні активно сприймають натуральні об'єкти дійсності – предмети, процеси, явища в їхньому природному середовищі. Основний метод пізнання на таких уроках – цілеспрямоване спостереження живої реальності під опосередкованим керівництвом учителя, аналіз її сутності, яке доповнюють записи вражень, замальовками, складання схем процесів. У процесі спостереження основними є наступні операції, при виконанні яких формуються відповідні вміння та навички:

1. Осмислення мети спостереження.
2. Визначення об'єкта спостереження.
3. Виявлення умов, які необхідно створити для оптимальної видимості об'єкта спостереження (в тому числі застосування приладів).
4. Складання плану спостереження.
5. Вибір способу кодування інформації.
6. Проведення спостереження відповідно до плану.
7. Аналіз результатів спостереження.
8. Формування висновків із спостереження.

Все це потім систематизується, узагальнюється й колективно глибоко і всебічно обговорюється на інших заняттях у школі [1,3].

Сухомлинський вважає, що у кожного вчителя школи повинна скластися певна система подорожі до джерела думки і рідного слова. Ці своєрідні заняття на природі він називав уроками мислення. Кожне заняття має свою тему, передбачає конкретне коло речей і явищ для спостереження.

В.О. Сухомлинський пропонує теми таких занять серед природи: «Пробудження природи від нічного сну», «Як квіти зустрічають схід сонця», «Як ховаються від негоди метелики», «Подорож мурахи від мурашника до крихти хліба», «Без води немає життя», «Подорож краплі води», «Пшеничне зерно і колосо», тощо [5].

Учителі біології повинні надавати виняткового значення тому, щоб кожна з названих тем внесла дитині безліч відкриттів, зроблених нею самостійно. Учень пізнає себе як активну творчу силу, переживає почуття гордості від того, що все це він побачив сам. У природу діти приходять мислити – це головне. І чим більше осягають учні насолоду цієї праці – відкривати і мислити, тим органічніше зливається їх розум з волею.

Уроки екології серед природи ми умовно поділяємо на три групи: уроки милування, уроки художнього пізнання, уроки наукового дослідження.

Уроки милування, тобто організація безпосереднього емоційно-чуттєвого

контакту дітей з природою, є одним із шляхів розвитку естетико-екологічної культури. На перший погляд такий прийом впливу на екологічну свідомість учнів може здатися дещо незвичним. Насправді ж уроки милування не є для світової педагогічної практики новою формою виховної роботи. В деяких країнах вона застосовується досить широко, зокрема в Японії. Милування – надзвичайно цікавий елемент японської системи естетичного виховання. Для України це явище також не є новим, багато вчителів початкових класів, біології, екології, географії у своїй практиці використовують такі уроки. Головним стратегічним напрямком уроків милування повинно стати постійне звернення вчителів як до інтелектуальної, так і насамперед, до емоційно-чуттєвої сфери учнів, що співзвучно із сучасними виховними технологіями – формування емоційного інтелекту школярів[4].

Уроки художнього пізнання розраховані на отримання учнями не стільки номінативної, скільки емоційно-образної інформації про природу. під час проведення таких занять потрібно вчасно турбуватися про активізацію аналізаторів чуття у школярів. Слід підносити сприймання учнів на належний емоційно-образний рівень, правильно організовуючи оціночну діяльність. Варто також вийти за межі статичного споглядання природи, надавши цьому процесу необхідного динамізму.

Уроки наукового дослідження природи. Процес пізнання природи та її законів – нелегкий. Він здійснюється поступово, шляхом спостережень і відкриттів нових фактів, взаємозв'язків. Уроки пізнання природи включають в себе не тільки ознайомлення з природою рідного краю, а й елементи дослідницької практичної природоохоронної та ігрової діяльності. У організацію навчально-виховних форм повинні входити також міні експедиції екологічною стежиною[2].

Аналіз літературних джерел та педагогічної практики вчителів природничих дисциплін дав можливість зробити наступні висновки:

1. Уроки серед природи повинні зайняти належне місце у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи;
2. На уроках серед природи провідне місце, як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, займають практичні методи навчання, вони забезпечують єдність інтелектуального і духовного розвитку школярів;
3. Вивчення передового педагогічного досвіду вчителів свідчить, що сьогодні в школах України впроваджуються три основних типи уроків серед природи:
 - уроки милування природою;
 - уроки художнього пізнання природи;
 - уроки наукового дослідження природи.
4. На ефективність впровадження уроків серед природи мають вплив такі фактори як:
 - незабезпеченість шкіл вчителями-спеціалістами, екологами;
 - відсутність достатньої методичної літератури з даної проблематики;
 - значна віддаленість міських шкіл від природних комплексів.

Знання, уміння, навички, соціальний досвід, які набуваються школярами у позашкільному навчанні, зокрема на уроках серед природи, є якісно відмінним від досвіду, який набувається в інших умовах, оскільки він формується в практичній діяльності і є вагомим виховним засобом.

Література

1. Байбара Т. Спостереження у процесі навчання екології // Початкова школа. – 2000. – № 6. с. 11 – 15.
2. Грущеньська І. Ведення спостережень за природою // Початкова освіта. – 2000. – № 8.

3. Краснікова Л. Досліди і спостереження в екологічному вихованні // Хімія і біологія. – 2005. – № 44.
4. Старостін В.І. Природа в системі екологічного виховання. – М., 2003.
5. Сухомлинський. Моральні заповіді дитинства і юності. – К.: Рад. Школа, 1966. – 232 с.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ ФАКУЛЬТАТИВУ «ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ»

Дерев'янка Т.В., Свирид М.В. (м. Полтава, Україна)

Навчальними планами середньої школи передбачено проведення факультативних занять, які пропонуються учням на вибір. Їх мета –розвинути індивідуальні пізнавальні інтереси школярів, розширити їх розумовий кругозір. Адже, факультативні заняття є однієї з форм професійної орієнтації, установлюють певні зв'язки між загальною освітою і майбутньою спеціальністю молодшої людини.

Факультативні заняття повинні не тільки підтримувати і зміцнювати інтерес учнів до природи, але й орієнтувати їх на професії, пов'язані з її вивченням. Ці дві основні задачі не є ізольованими, вони тісно зв'язані між собою. Серед загальноосвітніх задач, поставлених перед факультативами, особливе значення має виховання наукового, діалектико-матеріалістичного світогляду. Воно ведеться шляхом розширення і поглиблення загальнобіологічних понять, залучення фактів з історії науки, що показують розвиток наукових проблем, критику релігійних догм та ідеалістичних трактувань [2].

Поглиблене вивчення біології повинне не тільки збагачувати учнів новими знаннями, але і розвивати їхні здібності, знайомити з методами наукового дослідження, привчати до самостійної роботи. Виходячи з цієї вимоги, перед факультативними курсами постає ряд задач, пов'язаних як зі стимуляцією загального розвитку учнів, так і з виробленням у них спеціальних навичок, необхідних для роботи [3].

Лікарські рослини є складовою частиною природи і відіграють надзвичайно важливу роль в житті людини. Їх детальне дослідження та вивчення необхідно розпочинати ще з шкільних лав. Тому нами запропоновано розробку факультативу «Лікарські рослини» для учнів 7-го класу загальноосвітньої школи. Програма курсу розрахована на 17 занять (17 годин). Передбачено виконання навчального плану за один навчальний рік.

При виборі методів і прийомів організації навчального процесу на факультативних заняттях необхідно враховувати зміст курсу, рівень розвитку і підготовленості учнів, інтерес учнів до визначених розділів предмета. Одна з найголовніших вимог до методів полягає в тому, щоб вони стимулювали активну роботу, думки учнів, розвивали самостійність їхнього мислення, сприяли творчій різнобічній діяльності [1].

Тематичне планування факультативного курсу «Лікарські рослини» включає такі теми: «Лікарські рослини рідного краю», «Рослини-лікарі», «Ліки доквілля», «Лікарські рослини моєї сім'ї», «Народна медицина народилася в серці народу», «Флорація», «Лікарські рослини в різну пору року», «Фітотерапія і здоров'я», «Зелена аптека», «Людина і лікарські рослини», «З природою живи у дружбі, то буде вона тобі у службі» та інші.

Пропонований нами шкільний факультатив передбачає проведення занять як лекційного, так і лабораторно-практичного характеру, що дає змогу виконати теоретичні завдання та закріпити на практиці набуті знання, навчитися самостійно проводити демонстраційні досліди та інші види діяльності.

У межах окремих тем пропонуємо цікаві заняття з визначення лікарських рослин, з'ясування їх цілющих властивостей, приготування та проведення